

ОЧЕРК

Күүнэ бнйгэн тееш алач-махч немшин зерлг аныгуд Европин брэл амтнй цуснд гаран тохацагынй будад, дарунь Арэсэг дорәнцүлхәр дәннә галв татдж дāvрād, советск олт амтнās күчтә кевәр цокулдж, үклән олснас нааран арв гар джил болв. Хамхрән-эвдрән балгьсд, селād бнйгән солид, нам улм кеерād, бсād-бргджād, сәәхрād, цуг амтн төвкнād, эднә джиргьлнй делгрād, тер тоот хар мортә йовдамуд мартгдәд хол тууджд орв. Болв, күүнә амиләнй, пусиләнй негдсн, наснй туршд мартгдшгө йовдамуд бас бәәнә. Тедн мартгдхш, тедн мөнхк!

☆☆☆

Арэсэг зальгчхар, манла теньгнм чидл уга тидж халурхдж йовсн немшин цергиг, Иджл мөрнә эрг деер Советск Церг күүчсн, теднә ховдг чееджднй тееглād, амт дāдлдж-даджрх биш, амән авч гархнй зу болад зулдж, ирсн мөрārн көбгддж йовла. Тер бийнй фашистнр ик сөрлт бгād, селән-хотн болгьнг цань аргь уга болад, чидлās чидл давхла үлādг билә.

Сталинградас ави хортиг көблдād, Советск Цергин зерглād, 1944-ч джилин дундагьар Дальневосточн, Новгород-Северск нертә, Ленинә, Улан Туг, Суворовин ордентә 102-ч дивиз Белоруссар ордж ирв. Эн дивизин нег полкднй хальмг бргн теегин үрн капитан Иван Васильевич Гермашев цергддж йовб.

Зуна ут бдрин туршар полк йовад орксна хбөн, капитан Гермашевин командир дуудв. Штабд күрч ирхнй командир, үснй зөвәр буурлтад бāәнсн, тāv гарсн наста, тер бийнй шулушудрмг подполковник бмнāsнй тосад мендлчкād, келинә: —

— Күдāх чинртә нег төр бāәнә. Тегād таниг дуудулв. — Тиигдж кели стој деернй делгātә картд темдг тāvād, — минь энүнд, эн сө күрх зөвтāt — гив. — Төрти ним: хортид медгдл уга Друть голиг гатлад, бшātнә бргн дорнй гилтә бултнйгьугьар харул харх...

...Друть. Эн алхад гарм гидж келгдх дүнвгә нәрхн, көл бшгшгө гүн, терүгән дахсн чаньгь урехулта, Днеприн кесг сала-шидмснә негнй, бички гол. Таг гохр харнйгьу сө, нам хаджуд бāәнсн күн үзгдхш. Суулгьар асхджах мет хур шаргад орад бāәнә, немшир чиги күр-күр гигьād даран-дарандтнй хагьад, ракетс хайдж герлткнә.

Эврән шүүджд авсн, нег-негән дахлсн 12 цергчирән дахулад, капитан Гермашев белдврән төгекād, телефон суньгьгуд ардан чирād, голур орв. Моди деер утгдан сунджд кевтлād, урехулла ноолдād, тентл көвād

гарад ирв, газрла газр болад, элкдād мөлклдād, хортна бргн дорнй гилтә бултлād, теднә товмуд, церг бāәх газр болгьннй телефогьар ардан зәнвглв. Тегād, мана самолетс бомбарн, товмуд сумарн хортна хар мортә толгьа деернй хоргьлджи болд хойраг асхв.

Дарунь мана церг дāvрх бāәнсн болзгнй хооран саагдв. Үлү хот-хол бийлāгьән эс авсн, эдн тавн сө, тавн бдр, кели деерән хотин зүүлтә юм тавл уга бāәв. Ардаснй хот бгүлдг аргь бас уга.

Июнн 24 брүн мана товмуд ки сулдхл уга, бшātнә цергиг хав. Товин сумна хагьрлгьнд, утанднй болн күчиднй, теньгр газр хойр ниилād, эргмд мел ччрād, догдлад, харнйгьурв.

Гентки дүүрән болад оре «ура» ниргād, чикнд хадгдәд ирв. Ним ик дāvрлт эртās белдгджд, эврәннй энйкр Тбрскнәннй газрас хортиг делгүднй көбхиг түргдүлх зура бāәсмн. Тегād 102-ч дивиз Белоруссин Рогачев балгьсна деед бийәр ордж ирсн болдг.

Зүрки булглад, чееджд байр бргдād, бшātнә бргн дорнй бāәнсн арви гурвн бас бослдв. Дарунь гилтә цугьар хутхлдж одв. Капитан Гермашев ик хар модар гүүгьād орад ирхлә, гентки дала мана цергчир, оньгдан-оньгдан частьсас ниисн харгьна, толгьлх офицер тедн дунд уга.

Цаг үрādжд удан тоолл уга, капитан тедниг дахулад, үкс хортна ард орна. Збрмг, шамдгьа командирās үл

гүр авад, цергчир үлү гндгәр збрмг-лдж, бшātнās таван авч, күүчснн. Тер дāәнд 102-ч дивиз хоша воевсн частьсла неглād, үксн теедгьнә то угагьар, немшин 16 миньгьн садлсмуд болн офицермүд кел бāрснн. Тегād, 1944-ч джилин августин 23-д гарсн, СССР-н Деед Советин Президиумин Указар капитан Иван Васильевич Гермашев Советск Союзин Герой нер зүүсмн.

Капитан Гермашев дāәг Восточн Прусьд Фриш-Гаф заливин бөр тбсскв.

☆☆☆

1945-ч джил. Хортан дарсн хотл — Москва дүрклād, гермүд болгьн деернй цусн улан тугмуднй делсād, үүрч йовсан ээм деерāsн буулгьсн күн мет, гийгрād, седкльн төвкнсәр бāәнә.

Июнй сарин нарна күчнй йир чаньгь, ик эрт халурч одна. Тер бийнй Красн площадь чикү. Хурсн амтнә чирән байрта, седкльн бргмджтә. Тиигл уга чиги бāәшгө, эн амтн — галд шатшгө, уснд чившгө, хатурсн болд — дāәсән дарсн, босән күсн, джиргьлнй гартнй бāәх амтн болджана.

Удсн уга, Гентки Красн площадь дүүрād Советск Церг орад ирв. Диилврин парад эклв. Эднә ишкнлнй хад чолунд ярд-ярд гигьād, цергчирин ээм деер йовх буудин шормуд нарна толянд гилкād, ардаснй танкс, тов чирсн машинд ниргād, күрджннәд бāәв.

Тегād диилвр делдсн баатр цергчирин көл дорнй, амтан барад, андн болсн алач-махч хортна, хар киретә тугмуд ишкгджд, нернй тасремин.

Тер церг дунд, у-бргн хальмг теегин үрн, Советск Союзин Герой, капитан Иван Васильевич Гермашев йовла.

Энүнә байрнй бргдād, омгнй икдād, гентки энйкр теегнй уханднй орад...

Дбнтādән 1918 джил экāsн хагьцад, хбөннй эцкнй бнйгрād, бнчн көвүн арви гурвтагьсән Хальмг республиканск детдомд бсөн, гаргьсн экнй мет энүг асрдж-сургьсн Хар-Күүки Картинова, крестьянск багьчудин школд сурч йовсн, терүнн хбөн тер детдомдан багшлад, ик Хальмг обкомд көдлдж бāәгьсд. 1941-ч джил Тбрскән фашистнрās харсхар мордсн тоотнй сананднй ормпацу... гентки — «Цугьар соньсти, цугьар» — гигьād дуньгдоньгьдсн Красн площадьр күнйкнād одв. Эн дуньгн дун капитан Гермашевин санагьнй Хальмг теегās Ленинә бумблв тал шүлтүлв...

☆☆☆

Бдгә цагт Иван Васильевич Гермашев — подполковник, Аадрихид гардгч көдлмшд көдлджәнә.